

8. Muzychenko-Kozlovs'kyu A. V. Upravlinnya za tsilyamy yak innovatsiyna model' rozvytku pidpriumstva / Muzychenko-Kozlovs'kyu A.V. // Formuvannya rynkovoyi ekonomiky Ukrainy. – 2011. – S. 109-113.

9. Panov M. M. Otsenka deyatel'nosti y systema upravlenyya kompanyye na osnove KPI / M.M. Panov. – M.: Ynfra-M, 2013. – 255 s.

10. Samoylenko A.A. Osoblyvosti zastosuvannya KPI v systemi motyvatsiyi personalu na pidpriumstvi [Elektronnyy resurs] / A.A. Samoylenko // Efektyvna ekonomika. – Elektron. zhurn. - 2014. - № 5. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3030>.

Рецензент: Балджи М.Д. д.е.н., професор, зав. каф. економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету

28.12.2015

УДК 336.743

Кулінська Анжела

ОПТИМАЛЬНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ ВАЛЮТНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Метою статті є дослідження механізму формування безпечного рівня валютної системи національної економіки, що полягає в діяльності держави і уповноважених нею органів, спрямованої на регламентацію міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями.

У процесі дослідження оптимальних умов формування складових валютної безпеки національної економіки використано: методи теоретичного узагальнення та порівняння, аналізу та синтезу, діалектики. На підставі проведеного дослідження визначено, що в умовах світової фінансової кризи роль валютної безпеки значно підвищується, але високий рівень «доларизації» національної економіки спричиняє залежність вітчизняної економіки національного господарства від численної кількості чинників. Вперше сформовано

перелік завдань, що мають бути покладені в основу стабілізації та зміцнення безпечного рівня національної валютної політики. В передумовах розширення ринкових відносин роль даної складової економічної сфери господарювання незмірно посилюється, збільшуються масштаби та об'єми валютних операцій, росте кількість суб'єктів валютних відносин. Стійкість національної валюти і її конвертованість – це неодмінний атрибут фінансової безпеки будь-якої країни, суб'єктів господарювання і окремих громадян.

Ключові слова: валютні операції, валютна система, валютна політика, валютна безпека, грошова одиниця, платіжний баланс, грошові зобов'язання.

Кулинская Анжела

ОПТИМАЛЬНЫЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ СОСТАВЛЯЮЩИХ ВАЛЮТНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Целью статьи является исследование механизма формирования безопасного уровня валютной системы национальной экономики, который заключается в деятельности государства и уполномоченных им органов, направленный на регламентацию международных расчетов и порядка осуществления операций с валютными ценностями. В процессе исследования оптимальных условий формирования составляющих валютной безопасности национальной экономики использованы: методы теоретического обобщения и сравнения, анализа и синтеза, диалектики. На основании проведенного исследования определено, что в условиях мирового кризиса роль валютной безопасности значительно повышается, но высокий уровень «долларизации» национальной экономики вызывает зависимость отечественной экономики национального хозяйства от многочисленного количества факторов. Впервые сформирован перечень задач, которые должны быть положены в основу стабилизации и укрепления безопасного уровня национальной валютной политики. В условиях расширения рыночных отношений роль данной составляющей экономической сферы хозяйствования неизмеримо

усиливается, увеличиваются масштабы и объемы валютных операций, растет количество субъектов валютных отношений. Устойчивость национальной валюты и ее конвертируемость – это неперменный атрибут финансовой безопасности любой страны, субъектов хозяйствования и отдельных граждан.

Ключевые слова: валютные операции, валютная система, валютная политика, валютная безопасность, денежная единица, платежный баланс, денежные обязательства.

Kulinska Anzhela

OPTIMAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF COMPONENTS MONETARY SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY

The purpose of this paper is to study the mechanism of the formation of a safe level of the currency system of the national economy, which is in the activities of the state and authorized bodies, directed on regulation of international settlement and the order of operations with currency values. During the study optimal conditions for forming the components of the monetary security of the national economy are used: methods of theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis, dialectics. On the basis of the conducted research determined that in the conditions of world financial crisis the role of monetary security is considerably increased, but a high level of «dollarization» of the national economy causes a dependence of the national economy the national economy from the large number of factors. First a list of tasks that should be the basis for the stabilization and strengthening of the safe level of national monetary policy. With the expansion of market relations the role of this component of the economic sphere of management is immeasurably enhanced, increasing the scale and scope of currency transactions, increasing the number of subjects of currency relations. The stability of the national currency and its convertibility is an indispensable attribute of financial security of any country, businesses and individuals.

Keywords: currency transactions, monetary system, monetary policy, monetary safety, currency, balance of payments, monetary obligations.

Постановка проблеми. Найбільш складною функціональною складовою економічної системи є валютна політика. В передумовах розширення ринкових відносин роль даної складової економічної сфери господарювання незмірно посилюється, збільшуються масштаби і об'єми валютних операцій, росте кількість суб'єктів валютних відносин. Стійкість національної валюти і її конвертованість – це неодмінний атрибут фінансової безпеки будь-якої країни, суб'єктів господарювання і окремих громадян. Але високий рівень «доларизації» національної економіки спричиняє значну залежність вітчизняної економіки національного господарства від численної кількості чинників.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремим питанням валютної безпеки присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених, зокрема В. Батрименка [1, с. 131-137], М. Єрмошенка [2, с. 124-132], С. Міщенко [3;4], В. Филипчука [5, с. 200-209], А. Сухорукова [6], С. Пиріжкової [6] та ін. Але деякі питання впливу валютної політики на фінансову безпеку національного господарства недостатньо досліджені. Саме тому у статті поставлено завдання проаналізувати сутність поняття «валютна безпека», дослідити загрози валютній безпеці, розглянути шляхи підвищення рівня валютної і, як наслідок, фінансової безпеки держави, надати рекомендації щодо підвищення рівня валютної безпеки національної економіки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Говорити про стале українське валютне законодавство як сукупність нормативно-правових норм, що регулюють порядок здійснення угод з валютними цінностями всередині країни, між організаціями і громадянами однієї країни та організаціями і громадянами іншої, а також порядок ввезення, вивезення, переказу та пересилання із-за кордону національної, іноземної валюти або інших валютних цінностей, поки не доводиться. Ця обставина не дозволяє констатувати наявність в країні чіткої національної валютної системи як логічно завершеної сукупності таких її взаємозалежних елементів як валюти, правил та норм їх використання або взаємного

обміну, застосування платіжних засобів, а також грошово-кредитних відносин, які регулюють випуск та обіг валютних коштів.

Метою дослідження є механізм формування безпечного рівня валютної системи національної економіки, що полягає в діяльності держави та уповноважених нею органів, спрямованої на регламентацію міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з умов успішного функціонування економічної системи країни є стабільність і визнання (конвертованість) валюти. Для досягнення цього необхідно мати досконалу нормативно-правову базу, чіткі валютні тактику та стратегію, розвинутий фінансовий ринок, розвинуті механізми реалізації валютних операцій. Тому, на думку таких вчених як М. Єрмошенка та С. Міщенко, національна валютна безпека має формуватися на основі наступних елементів (рис. 1). Основним механізмом формування безпечного рівня валютної системи національної економіки є валютне регулювання, що полягає в діяльності держави та уповноважених нею органів, спрямованої на регламентацію розрахунків та порядку здійснення операцій з валютними цінностями.

Валютна регламентація поширюється на наступні складові валютної системи як процес курсоутворення, виконання платіжної функції іноземною валютою на внутрішніх ринках країни, діяльність комерційних банків та інших структур на валютному ринку, здійснення міжнародних платежів за поточними операціями платіжного балансу, ввезення та вивезення валютних цінностей через державний кордон, формування та використання золотовалютних резервів. Через введення і посилення, скасування і послаблення обмежень органи валютного регулювання мають можливість скеровувати валютні потоки в найвигідніших для економіки напрямках. Валютні обмеження є досить потужним, ефективним та оперативним інструментом валютної політики. Водночас даний інструмент має переважно адміністративний характер і суперечить лібералізації валютних відносин [1, с. 131-137].

Рис. 1. Структура валютної безпеки України

Крім валютних обмежень, практика валютного регулювання виробила ще ряд методів (інструментів), які забезпечують переважно економічний вплив на формування безпечного рівня валютної політики, зокрема: курсова політика, облікова політика, валютна інтервенція, регулювання сальдо платіжного балансу, формування і використання золотовалютних резервів. Курсова політика полягає в цілеспрямованому проведенні комплексу заходів із метою корекції курсу національної валюти. Якщо така корекція спрямована на зниження обмінного курсу, то курсова політика називається політикою девальвації.

Девальвація сприяє підвищенню конкурентоспроможності національного виробництва, посиленню торговельних позицій країни на світовому ринку та стимулюванню експорту. Разом із тим політика девальвації може негативно впливати на позиції імпортерів, бо їм доведеться купувати іноземну валюту за вищим курсом. Це може спровокувати зростання цін на імпортні товари. Тому при

запровадженні політики девальвації потрібно добре зважити як позитивні, так й негативні наслідки.

Якщо країна багато імпортує виробничих ресурсів, то втрати імпортерів можуть повністю переkritи вигрaш експортерів і розпочнеться інфляційне зростання цін. Послаблення національної валюти може бути вигідне українським експортно-орієнтованим компаніям національного господарства з таких секторів як металургія, машинобудування, хімія або сільське господарство. Окрім того, експортна виручка забезпечує підприємства твердою валютою, в якій вони мають потребу для обслуговування зовнішніх зобов'язань, знижуючи свою схильність кредитним ризикам.

Якщо ціллю курсової політики визнається підвищення обмінного курсу, то вона називається політикою ревальвації. Ця політика стимулює розвиток імпорту, оскільки імпортери для платежів за кордоном купуватимуть іноземну валюту за нижчим курсом. Буде збільшуватися пропозиція на ринках, що позитивно впливатиме на стабільність цін. Скорочуватимуться витрати на підприємствах з великим споживанням імпортованих енергії, сировини і комплектуючих. Разом з тим підприємства-експортери за політики ревальвації зазнаватимуть втрат. Якщо вони не є великими «споживачами імпорту», то можуть послабити свої конкурентні позиції на світовому ринку. Тому політику ревальвації необхідно застосовувати теж надто обережно та виважено [6].

Окрім курсової політики на розвиток валютної безпеки національного господарства безпосередньо впливає облікова політика Національного банку України. Облікова політика полягає у цілеспрямованому підвищенні і зниженні облікової ставки. Якщо процентні ставки збільшуються, то зменшується маса національних грошей в обороті, знижується вплив вільних капіталів за кордон, зростає приплив іноземної валюти з-за кордону. Все це сприяє зростанню курсу національної валюти, зміцненню її позицій на валютному ринку. При зниженні облікової ставки весь процес впливу відбувається у зворотному напрямі.

Облікова ставка Національного банку – один з монетарних інструментів, за допомогою якого банк установлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених й розміщених коштів на відповідний період та є основною процентною

ставкою, яка залежить від процесів, що відбуваються в макроекономічній та бюджетній сферах або на грошово-кредитному ринку.

Отже, проаналізувавши вплив такого інструменту валютної системи як облікова політика Національного банку України на забезпечення і розвиток валютної складової фінансової безпеки національної економіки, не можна забувати про інший метод регулювання валютної політики України, який також впливає на формування безпечного рівня валютної сфери господарства як девізна політика. Це інструмент валютної політики, що впливає на обмінний курс валюти через купівлю-продаж державними органами іноземної валюти (девіз).

Девізна політика проводиться у формі валютних інтервенцій. Щоб зупинити падіння курсу національної валюти та зростання курсу іноземної валюти, банк має збільшити продаж іноземної валюти на ринку, піднявши цим її пропозицію до наявного попиту. І навпаки, щоб зупинити підвищення курсу національної валюти й падіння курсу іноземної, він повинен зменшити продаж чи збільшити купівлю останньої. Застосовуючи то один, то другий з цих інструментів, банк може тривалий час підтримувати валютний ринок і курс у стані рівноваги. Для цього він повинен мати достатній обсяг валютних резервів. Валютні інтервенції дуже широко застосовуються у світовій практиці валютного регулювання.

Проте слід мати на увазі, що валютні інтервенції впливають не тільки на кон'юнктуру валютного ринку і динаміку валютного курсу, а й на кон'юнктуру ринку грошей і товарних ринків. Адже продаж іноземної валюти за національну призводить до зменшення маси грошей в обороті, що спричинює скорочення платоспроможного попиту [3, с. 36-45]. Щоб уникнути негативного впливу наслідків валютної інтервенції на реальний сектор економіки, одночасно з операціями валютної інтервенції проводять стерилізуючі операції на відкритому ринку: у разі продажу іноземної валюти на таку ж суму на відкритому ринку купують цінні папери, а при купівлі іноземної валюти продають цінні папери.

У статті визначено, що одним із головних джерел успішної реалізації валютних інтервенцій є золотовалютні резерви України. Зберігачем державного золотого запасу, а також дорогоцінних

металів, каменів або інших коштовностей є Національний банк України. Необхідний для країни обсяг валютних резервів для формування безпечного рівня валютної політики прийнято розраховувати виходячи з суми назрілих виплат за зовнішніми позиками та кредитами, а також прогнозованого від'ємного платіжного балансу експортно-імпортних операцій.

У ринково розвинутих країнах валютні резерви, тобто вільно конвертована валюта, що концентрується державою для визначених цілей, зазвичай розміщені в найбільш надійних фінансових установах та інвестуються на вигідних для власника (держави) умовах в іноземні фінансові активи. Важливо підкреслити, що практично в усіх цивілізованих країнах золотовалютні резерви є власністю держави та суспільства. Жоден центральний банк не може заявляти абсолютні права на повне і безконтрольне управління, а тим паче володіння цим найбільш ліквідним різновидом національного багатства [4, с. 100].

Отже, в процесі дослідження особливостей функціонування складових валютної безпеки національного господарства визначено, що на рівень безпеки валютної системи національної економіки безпосередньо впливають численні фактори, що різняться за строком дії і характером впливу, зокрема:

- внутрішня втеча іноземної валюти (ситуація, за якої вклади до запитання конвертуються у готівку та залишають вітчизняну банківську систему);

- масове правомірне вивезення нерезидентами або неправомірне вивезення резидентами валютних цінностей за межі країни;

- порушення інструкцій Національного банку України по роботі з валютними коштами та проведення незаконних валютних операцій;

- порушення у переведенні безготівкових коштів в іноземній валюті у готівку та недостатній рівень офіційних валютних резервів;

- розвиток кризових явищ на світовому валютному ринку та можливість запровадження валютної блокади.

Висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, у статті проаналізовано особливості інструментів та методів формування валютної системи як основи функціонування та реалізації валютної політики країни, необхідної для створення та забезпечення відповідного рівня валютної безпеки

національного господарства. В процесі дослідження зазначено, що для стабілізації та подальшого розвитку валютної сфери національної економіки необхідно врахувати такі моменти, які обов'язково вплинуть на стан валютної складової фінансової безпеки України, а саме:

- не можна допустити різких коливань валютного курсу, оскільки в країні негативне сальдо як поточного рахунку платіжного балансу, так й торгового балансу та у разі ревальвації курсу гривні ці дисбаланси можуть посилитися;

- треба розширити систему страхування валютних ризиків шляхом скорочення об'ємів коротких позицій в іноземній валюті, відбору і відведення валютних ризиків (в цілях їх мінімізації) за допомогою укладення ф'ючерсних та опційних контрактів;

- потрібно провести стерилізацію надмірної грошової маси і перетворити її в інвестиційний ресурс, а також скоротити незаконний відтік капіталу або притягнути валюту в Україну.

Література

1. Батрименко В.В. Сучасні механізми трансформації грошово-банківської сфери України як необхідна умова виходу із фінансово-економічної кризи / В.В. Батрименко // Економічний часопис-XXI. – 2014. – № 11-12. – С. 131-137.

2. Єрмошенко М.М. Визначення загрози національним інтересам держави у фінансово-кредитній сфері / М.М. Єрмошенко // Економіка України. – 2013. – № 1. – С. 124-132.

3. Міщенко С.В. Критерії і показники оцінки стабільності функціонування фінансового сектору / С.В. Міщенко // Вісник НБУ. – 2012. – № 6. – С. 36-45.

4. Міщенко С. Вдосконалення інституційної структури нагляду за фінансовим сектором / С. Міщенко // Банківська справа. – 2013. – № 4. – С. 101-106.

5. Пилипчук В.М. Ключові проблеми економічного розвитку України / В.М. Пилипчук // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 3-4. – С. 200-209.

6. Сухоруков А.І. Сучасні проблеми фінансової безпеки країни: [монографія] / А.І. Сухоруков, С.Т. Пиріжкова. – К.: НІПМБ, 2012. – 340 с.

1. Batrymenko, V.V. (2014), Modern mechanisms of transformation of the monetary and banking spheres of Ukraine as a necessary condition for overcoming the financial-economic crisis [Suchasni mekhanizmy transformatsiyi hroshovo-bankivskoyi sfery Ukrainy yak neobkhidna umova vykhodu iz finansovo-ekonomichnoyi kryzy], Ekonomichnyi chasopys-XXI, No. 11-12, pp. 131-137 (ukr)
2. Yermoshenko, M.M. (2013), The definition of threat to national interests in financial and credit region [Vyznachennya zahrozy natsionalnym interesam derzhavy u finansovo-kredytniy sferi], Ekonomika Ukrainy, No. 1, pp. 124-132 (ukr)
3. Mishchenko, S.V. (2012), Criteria and indicators for assessing the stability of the financial sector [Kriteriyi i pokaznyky otsinky stabilnosti funktsionuvannya finansovoho sektoru], Visnyk NBU, No 6, pp. 36-45. (ukr)
4. Michshenko, S. (2013), Improving the institutional framework of financial sector surveillance [Vdoskonalennya instytutsiynoyi struktury nahlyadu za finansovym sektorom], Bankivska sprava, No. 4, pp. 101-106 (ukr)
5. Pylypchuk, V.M. (2012), Key problems of economic development of Ukraine [Klyuchovi problemy ekonomichnoho rozvytku Ukrainy], Ekonomichnyi chasopys-XXI, No. 3-4, pp. 200-209 (ukr)
6. Sukhorukov, A.I., Pyrizhkova, S.T. (2012), Modern problems of financial security [Suchasni problemy finansovoyi bezpeky krayiny], NIPMB, Kyiv, 340 p. (ukr)

***Рецензент:** Фролова Л.В., д.е.н., професор, перший проректор
Донецького національного університету економіки і торгівлі ім.
Михайло Туган-Барановського*

15.12.2015